

Toliko Mil.[AM]

Medjutim, cjelokupna moderna nacionalna ekonomija slaže se u tome da se podjela rada i bogatstvo proizvodnje, podjela rada i akumulacija kapitala uzajamno uvjetuju i da oslobođeno, samom sebi prepušteno privatno vlasništvo može samo proizvesti najkorisniju i najobuhvatniju podjelu rada.

Izlaganje Adama Smita može se ovako rezimirati: podjela rada daje radu beskonačnu proizvodnu sposobnost. Ona je osnovana na sklonosti prema razmjeni i trgovini, specifično ljudskoj sklonosti, koja vjerovatno nije uvjetovana slučajno, nego upotrebom razuma i jezika. Motiv onoga koji razmenjuje nije čovječnost, nego egoizam. Različitost ljudskih talenata više je posljedica nego uzrok podjele rada, tj. razmjene. Tek ova posljednja čini tu različitost korisnom. Posebna svojstva različitih rasa jedne životinjske vrste po prirodi oštija nego različitost ljudskih sklonosti i djelatnosti. Ali kako životinje ne mogu razmjenjivati, nijednom životinjskom individuumu ne koristi specifično svojstvo jedne životinje iste vrste, ali različite rase. Životinje ne mogu složiti različita svojstva svojih vrsta; one ne mogu ništa pridonjeti zajedničkoj koristi i udobnosti svojih vrsta. Drugačije je kod čovjeka, kod kojeg su uzajamno korisni najdisparatniji talenti i načini djelatnosti, jer ne mogu skupiti svoje različite proizvode u zajedničku masu od koje svatko može kupovati. Kao što podjela rada proizilazi iz sklonosti prema razmjeni, tako ona raste i ograničena je proširenjem razmjene, tržišta. U razvijenom stanju svaki čovjek je trgovac, društvo je trgovačko društvo.

Sej smatra razmjenu slučajnom, a ne fundamentalnom. Društvo bi bez nje moglo postojati. Ona postaje neophodna u razvijenom stanju društva. Medjutim, proizvodnja se bez nje ne bi mogla održati. Podjela rada je ugodno, korisno sredstvo, vješta primena ljudskih snaga za stvaranje društvenih bogatstva, ali ona smanjuje sposobnost svakoga čovjeka uzetog individualno. Poslednja primjedba je napredak koji je učinio Sej.

Skarbek razlikuje individualne, čovjeku inheretne snage, inteligenciju i fizičku dispoziju za rad, i snage koje su izvedene iz društva, razmjenu i podjelu rada, koje se uzajamno uvjetuju. Ali nužna pretpostavka razmjene jest privatno vlasništvo. Skarbek ovdje izražava u objektivnom obliku ono što Smit, Sej, Rikardo itd. kažu kad egoizam, privatni interes označuju kao osnovu razmjene, ili kad trgovanje označuju kao suštinski i adekvatni oblik razmjene.